

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

Випуск XV

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

м. Рівне – 2023

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS
OF WIND MUSIC IN THE CONTEXT
OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE AND ABROAD
COUNTRIES

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 15

**Rivne
2023**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Академія музики в Кракові імені К. Пендерецького, Польща
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ
Katedra Instrumentów Dętych Drewnianych i Akordeonu
Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie**

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 15

**м. Рівне
2023**

УДК 780.8 : 780.64

I – 90

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації *серія KB № 19865-9665 P**Збірник наукових праць видається з 2006 року.**Друкується за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 27 квітня 2023 р.)***Редакційна колегія:****Цюлюпа С.Д.** – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;****Палаженко О.П.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;****Пьотр Лято** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;**Карпач А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;**Качмарчик В.П.** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Рада Славінська** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Круль П.Ф.** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;**Громченко В.В.** – доктор мистецтвознавства, професор, м. Дніпро;**Сверлюк Я.В.** – доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;**Вовк Р.А.** – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Гишка І.С.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;**Овчар О.П.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;**Слупський В.В.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;**Цюлюпа Н.Л.** – кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне;**Закопець Л.М.** – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Львів.**Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя.** Збірник наукових праць. Випуск 15 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські береги, 2023. – 176 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на духових інструментах.

Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 780.8 : 780. 64

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.***За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.
Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2023

© Katedra Instrumentów Dętych Drewnianych i Akordeonu

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, 2023

© Видавництво "Волинські береги", 2023

З М І С Т

Історія та теорія музичного мистецтва

Цюлюпа С.Д. Ретроспектива конкурсу імені В'ячеслава Старченка в культурно-мистецькому просторі України	7
Piotr Lato. Klarnet w twórczości polskich kompozytorów pochodzenia żydowskiego – na przykładzie wybranych utworów Karola Rathausa i Mieczysława Weinberga.....	17
Вовк Р.А. Стипендіальна програма для духовиків 2022/23 н.р. у Дубаї	20
Вар'янюк О.І. Залучення принципів європейських та американських виконавських шкіл у систему щоденних занять на трубі.....	24
Дебера О.М. Еволюція Чернівецького академічного симфонічного оркестру обласної філармонії імені Д. Гнатюка в культурно-мистецькому житті України	28
Терлецький М.М. Історичний огляд концертного репертуару духових оркестрів XVIII – початку XXI століття у кращих його зразках.....	35
Ваврик Р.В. Віхи життєвого і творчого шляху ювіляра	39
Сіончук О.В. Організація музичних фестивалів в Україні та особливості їх проведення в умовах воєнного стану.....	46
Турчинський Б.Р. Зоя Прокудіна – виконавець, педагог класу валторни: життєвий та творчий шлях	50
Пукаляк М.В. До 75-річчя професора Романа Вовка	54
Клевець К.О. Європейське кларнетове виконавство XXI ст.	60
Подганюк Т.В. Зародження романтизму в музичній культурі Європи.....	64
Семочко О.І. Еволюція труби в музичній культурі Львова в контексті європейської інтеграції.....	67
Вівчарик Л.Р. Саксофонове виконавство в музичній культурі Прикарпаття в XX – на початку XXI століття	70
Олійник М.В. Становлення та розвиток духового оркестрового виконавства на Хмельниччині.....	75
Гашпан Я.Р. Флейта в музичній культурі Буковини в XX – поч. XXI ст.	80
Трачук Л.Д., Гоменюк Я.Ю. Еволюція Тульчинського коледжу культури в історії жанру духової музики на Поділлі	83
Приженков О.В. Історичний шлях розвитку басового мідного духового інструменту труби та її попередників.....	86
Старко В.Г. Володимир Семеніченко – очільник львівської фаготової школи другої половини XX ст.	92

Педагогіка та методика духового виконавства

Громченко В.В. До проблеми активізації художньо-усвідомленого виконавства (педагогічний аспект)	97
Палаженко О.П. Специфіка формування музичного слуху у музиканта-духовика в процесі оркестрової виконавської діяльності	101
Закопець Л.М. Специфіка формування морально-естетичних якостей в учнів Львівського державного музичного ліцею імені С. Крушельницької.....	105
Бондарчук В.І. Сценічне хвилювання, підготовка до публічного виступу виконавця	108
Гишка І.С. Амбушурні негарзди Луї Армстронга.....	111
Закопець М.Л., Фіськов Г.М., Зіза О.О. Вплив інтеграційних процесів на формування фахової компетентності виконавця-духовика у закладах вищої освіти України	116
Филипчук М.С. Особливості навчання здобувачів в естрадному оркестрі у вищих закладах мистецького спрямування	120
Сивохіп В.С. Концерт для гобоя і камерного оркестру Мирослава Скорика крізь призму індивідуального трактування жанру інструментального концерту.....	123
Димченко С.С. До питання еволюції методики гри на ударних інструментах.....	128
Кашперський В.П. Основні принципи та методи формування губного апарату трубача....	135
Ворончак І.І. Загальна характеристика репертуару для поперечної флейти в Австрії та Італії у XVIII столітті.....	140
Максимчук В.В. Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу для підготовки фахівців жанру духової музики в мистецьких закладах України.....	143
Віхоть П.І. Наукові та навчально-методичні праці валторнистів у системі музичної освіти України.....	146
Дратований Я.М. Практичні заняття у класах духових інструментів закладів початкової мистецької освіти як складова естетичного виховання учнів	149
Лебедь В.О. Скерцо-фуріозо Джордана Гудефіна для сопрано та тенор саксофонів з духовим оркестром як репертуарна новація академічного саксофонного репертуару.....	152
Круль П.Ф. Презентація електронного підручника "Історія виконання на духовних та ударних інструментах України"	156
Відомості про авторів	161
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя (2012-2022 роки)	164

культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 10 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2018. 111 – 115 с.

7. Сверлюк Я. В. Розвиток професійної рефлексії у майбутніх виконавців-інструменталістів. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 6 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2014. 76 – 79 с.

8. Сверлюк Я. В. Художні засади музичного виконавства. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 5 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2013. 110 – 114с.

9. Список кларнетистів: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_clarinets

УДК 788.64.1/5(43)

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-4435-2302>

*Подганюк Т.В.,
м. Рівне*

ЗАРОДЖЕННЯ РОМАНТИЗМУ В МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ЄВРОПИ

Анотація. В статті досліджено музику епохи романтизму яка являється епохою в історії європейської професійної музики, що охоплює в основному кінець першої чверті XIX століття – перше десятиліття XX – го століття. Музичний романтизм є прямим спадкоємцем класицизму, який безпосередньо «перейшов» в романтизм в процесі розвитку композиторського мислення, оркестрового стилю, музичної драматургії, системи виразних засобів, зміни кола музичних образів. Це найбільш яскраво виразилося в творчості К. М. фон Вебера, Л. В. Бетховена і його молодшого сучасника Ф. Шуберта, якого зазвичай і вважають першим романтиком.

Виникненню романтизму особливо сприяли події Великої французької революції, що було особливо акцентовано в світському музикознавстві і вплинуло на періодизацію історії музики.

Симптоматичним для цієї епохи стала поява типу вільного художника-музиканта, не пов'язаного узами світської чи церковної служби.

Найбільш важливою рисою романтичної музики вважається безпосереднє вираження світу людських почуттів, свобода самовираження, не обмеженого матеріально рамками умовностей. Це пов'язано з більшою насиченістю музичної мови, подоланням класичних нормативів. Особливо помітні зміни, що відзначили романтичну гармонію і склад симфонічного оркестру. У епоху романтизму основоположними класичними жанрами стали – соната, симфонія, опера – яка також не залишилась без уваги композиторів, але децю набула іншої структури.

Ключові слова: романтизм, жанр, композитор, соната, симфонія.

Abstract. The article examines the music of the era of romanticism, which is an era in the history of European professional music, covering mainly the end of the first quarter of the 19th century – the first decade of the 20th century. Musical romanticism is the direct heir of classicism, which directly "transitioned" into romanticism in the process of developing the composer's thinking, orchestral style, musical dramaturgy, the system of expressive means, and changes in the range of musical images. This was most vividly expressed in the work of K. M. von Weber, L. V. Beethoven and his younger contemporary F. Schubert, who is usually considered the first romantic.

The events of the Great French Revolution especially contributed to the emergence of romanticism, which was especially emphasized in secular musicology and influenced the periodization of the history of music.

Symptomatic for this era was the emergence of a type of free artist – musician, not bound by ties of secular or church service.

The most important feature of romantic music is considered to be the direct expression of the world of human feelings, the freedom of self-expression, not materially limited by the framework of conventions. This is due to the greater richness of the musical language, the overcoming of classical norms. The changes that marked the romantic harmony and composition of the symphony orchestra are especially noticeable. In the era of romanticism, the fundamental classical genres became – sonata, symphony, opera – which also did not remain without the attention of composers, but acquired a slightly different structure.

Key words: romanticism, genre, composer, sonata, symphony.

Постановка проблеми. Нова соціальна та культурна ситуація в різних країнах світу, зокрема в Україні значно сприяє оновленню змісту професійного музичного виконавства та музичної освіти. Поступово вона набуває гуманістичного характеру, надаючи пріоритету загальнолюдським цінностям.

Формування музичних виконавських цінностей відбувається якраз із вивчення історії музичного виконавства не тільки на теренах сучасної України, а й з кращих зразків світової композиторської школи.

Сучасний професійний музикант має бути компетентним у різних музичних стилях, знати особливості виконавського мистецтва минулих епох. При цьому запорукою збереження відповідності історичному образу твору є насамперед теоретична база.

Метою статті є висвітлення епохи романтизму в історії європейської професійної музики.

Виклад основного матеріалу.

Музика епохи романтизму – епоха в історії європейської професійної музики, що охоплює в основному кінець першої чверті XIX століття – перше десятиліття XX-го століття. Музичний романтизм є прямим спадкоємцем класицизму, який безпосередньо «перейшов» в романтизм в процесі розвитку композиторського мислення, оркестрового стилю, музичної драматургії, системи виразних засобів, зміни кола музичних образів. Це найбільш яскраво виразилося в творчості К. М. фон Вебера, Л. В. Бетховена і його молодшого сучасника Ф. Шуберта, якого зазвичай і вважають першим романтиком. Виникненню романтизму особливо сприяли події Великої французької революції, що було особливо акцентовано в світському музикознавстві і вплинуло на періодизацію історії музики [7].

Симптоматичним для цієї епохи стала поява типу вільного художника – музиканта, не пов'язаного узами світської чи церковної служби (не слід плутати з однойменною званням випускників російських імператорських консерваторій). Зазвичай першим з них називають Л. В. Бетховена (хоча насправді першим був Вольфганг Амадей Моцарт, свідомо залишив пост при Зальцбургському дворі і придбав незалежне становище). Через безпосередній зв'язок класичної та романтичної епох назвати хоча б приблизно дату виникнення західноєвропейського романтизму важко.

Виникнення романтизму ми найбільш часто простежуємо лише в музиці Вебера, Бетховена і Шуберта. Звести їх до купи, хоча б і приблизно, не представляється можливим. Тому кордони романтизму визначають лише приблизно, віддаючи данину умовності періодизації історії музики.

У порівнянні з попередніми епохами, музичний романтизм вирізняється глибшим розкриттям індивідуального світу особистості, висуванням психологічно складного, відзначеними рисами роздвоєності ліричного героя. При цьому ставлення романтиків до традицій класицизму було неоднозначним: у творчості Шуберта, Шопена, Мендельсона, Брамса ці традиції органічно перепліталися з романтичними, у творчості Шумана, Ліста, Вагнера, Берліоза вони радикально переосмислювалися [8].

Провідною стала тема особистої драми самотнього, незрозумілого художника, тема безмовної любові й соціальної нерівності. У творчості ряду композиторів ця тематика набуває рис автобіографічності (Шуберт, Шуман, Берліоз, Ліст, Вагнер).

Важливим моментом естетики музичного романтизму стала ідея синтезу мистецтв, що знайшла найяскравіше вираження в оперній творчості Вагнера й у програмній музиці (Ліст, Шуман, Берліоз), котра відзначається більшою розмаїтістю джерел програми (література, живопис, скульптура й ін.). Виразні прийоми, що постали в рамках програмної музики, проникли в непрограмні твори, що сприяло посиленню їхньої образної конкретності, індивідуалізації драматургії [6].

Різноманітно трактується романтиками сфера фантастики – від витонченої скерцоозності, народної казковості («Сон літньої ночі ніч» Мендельсона, «Вільний стрілець» Вебера) до гротеску («Фантастична симфонія» Берліоза, «Фауст-симфонія» Ліста).

По-новому, з небаченою до того конкретністю, мальовничістю й натхненністю, відтворюють романтики образи природи. Із цією образною сферою тісно зв'язаний розвиток жанрового й лірико-епічного симфонізму (одне з перших творів – «Велика симфонія» С-dur Шуберта) [5].

Найбільш важливою рисою романтичної музики вважається безпосереднє вираження світу людських почуттів, свобода самовираження, не обмеженого матеріально рамками умовностей. Це пов'язано з більшою насиченістю музичної мови, подоланням класичних нормативів. Особливо помітні зміни, що відзначили романтичну гармонію і склад симфонічного оркестру.

У епоху романтизму основоположними класичними жанрами стали – соната, симфонія, опера – яка також не залишилась без уваги композиторів, але дещо набула іншої структури [3].

Все зростаюча тенденція до об'єднання частин циклу, появи конкретних і нерозривних зв'язків між ними, призвела до перетворення циклічних форм у великі одночастинні. Таким чином, з'явилися одночастинні жанри романтичної сонати (часто згадуваний приклад – соната h-moll Ліста), симфонічної поеми.

Аналогічна тенденція привела до часткового виродження номерної структури оперного спектаклю: замість чергування чітко обмежених арій, речитативів, ансамблів, хорів, оркестрових номерів був введений інший принцип – зміни один одним протяжних сцен, які не членують оперний акт так явно, але сприяють безперервності протікання дії (приклад – значна частина опер XIX як і XX століття).

У романтичну епоху, але значно пізніше на противагу одночастинній сонаті і симфонічній поемі з'явилася і одноактна опера (в числі найбільш ранніх прикладів – опера П. Чайковського «Іоланта», всі опери С. Рахманінова (за винятком незакінченої «Мони Ванни»).

Великий розвиток отримав жанр мініатюри. На перший план в епоху романтизму приходять жанри, які раніше не існували або не знайшли важливого місця в професійній музиці. Серед них – відкриті або відроджені Ф. Шопеном полонез, мазурка, прелюдія, етюд, балада. Поряд з Лістом і іншими романтиками Шопен реформував цей жанр.

Часто мініатюри об'єднувалися в цикли такі як «Лісові сцени» – Р. Шумана, «Пори року» – П. Чайковського. Нерідко цикли розросталися до вельми великих розмірів (наприклад, «Роки мандрів» – Ф. Ліста – макрокцикл, що складається з декількох циклів п'єс).

Прагнення надати циклічній формі єдність стало типовим. Показовим є «Карнавал» – Р. Шумана, що складається з п'єс, об'єднаних звуковим складом початкової інтонації яка варіюється на його протязі, що містить в зашифрованому вигляді деякі деталі з біографії композитора.

Вокальна музика в епоху романтизму також тісно пов'язана з виразом людських почуттів і протиставленням однієї людини (ліричного героя) людській масі або ж долі, об'єктивної життєвої необхідності (як і фортепіанна музика, а також solo оркестрових інструментів), яка набула особливої ролі в дану епоху [2].

Пісні та романси входять в коло першорядних інтересів романтиків – від Ф. Шуберта і Р. Шумана до К. Вебера, А. Шенберга, Д. Шостаковича, І. Стравінського, що подолали вплив романтизму і далеко пішли за його межі. Виникає навіть явище пісенного симфонізму, втіленого багатьма композиторами – Ф. Шубертом, Й. Брамсом, П. Чайковським, Г. Малером.

Від середини XIX століття у романтичному ключі проходить становлення і *українська композиторська школа*, зокрема, у 1863 році С. Гулак-Артемівський написав першу українську оперу, а з 1870-х до українського фольклору і поезії звертаються Микола Лисенко, Остап Нижанківський, Анатоль Вахнянин тощо. Представником романтичного напрямку в українській музиці був Тимофій Безуглий, який створив жалібний марш на смерть Т. Шевченка (опубліковано в Петербурзі 1861) – один із перших фортепіанних творів на шевченківську тематику. В українському мистецтві найбільш бурхливо і плідно розвивався пізній напрямок романтизму.

Висновки. У музичній історіографії західноєвропейський романтизм умовно можна поділити на три періоди: ранній, зрілий і пізній.

Ранній романтизм котрий тісно пов'язаний з класицизмом. Найбільш видатні його представники – Ф. Шуберт, К. Вебер, Н. Паганіні, Д. Россіні, Л. Шпор та інші.

Серед діячів зрілого романтизму – Р. Шуман, Ф. Шопен, Ф. Ліст, Г. Берліоз.

Пізній представлений творчістю Р. Вагнера, Й. Брамса, А. Брукнера, Г. Малера, Р. Штрауса і безлічі інших композиторів.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у детальному та ґрунтовному дослідженні епохи романтизму на прикладах української оперно-симфонічної музики.

Список використаних джерел

1. Апатский, В. Н. (2010). История духового музыкально-исполнительского искусства. К.: ТОВ «Задруга», 248 с.
2. Асмус В. (1934). Муз. эстетика философского романтизма, «СМ» 243 с.
3. Житомирский Д. (1964). Шуман и романтизм. М. 338 с.
4. Білоус В. П. (2003). Мотиви музичної діяльності і їх значення у формуванні майстерності музиканта / В. П. Білоус // *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури* : [зб. наук. пр.] – К. – Вип. XI. Частина друга. – С. 210 – 219.
5. Курт Є. (1975). Романтич. гармония и ее кризис в «Тристане» Вагнера. М. 551 с.
6. Slepenson K. (1961). Romantik in der Tonkuns. Köln.
7. Schenk H. (1966). The mind of the European romantics.
8. Dent E. J. (1979). The rise of romantic opera. Camb.

Наукове видання

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 15

Редактор-упорядник
Степан Цюлюпа

Верстка
Віталій Власюк

Підписано до друку 22.05.2023 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура "Times". Друк цифр. Ум. друк. арк. 20,46. Наклад 100 пр. Зам. 34.

Видавництво "Волинські обереги".

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва "Волинські обереги".